

INTERDISCIPLINARITATEA ȘTIINȚELOR SOCIOUMANE ȘI FORMAREA COMPETENȚELOR EDUCAȚIONALE EUROPENE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Larisa NOROC,

dr. în istorie, conf. univ. UPS „Ion Creangă”

Elena BUZINSCHI,

dr. în pedagogie, conf. univ., UPS „Ion Creangă”

Corina SAVIȚCHI,

lector univ., UPS „Ion Creangă”

Summary

The article addresses the issue of the role of social and human disciplines (philosophical, political, economic) in the professional training of the young specialist. In line with the reference documents, these courses are included in the social and humanistic orientation intended to train an active citizen with a broader philosophical, political and economic culture that would enable him to assume responsibilities in a free and competitive society, to adapt efficiently to changes in society. At the same time, the study focuses on addressing the content of learning through interdisciplinary/transdisciplinarity, a necessity imposed by the cognitive changes and accumulations in many areas of knowledge, as well as by the complexity and diversity of the problems that the humankind is facing. The promotion of the interdisciplinarity / transdisciplinarity will allow the understanding of the reality within the system and the development of an inclusive, flexible and creative thinking.

Keywords: *Interdisciplinarity, education, social and human sciences, philosophy, political science, economic theory, skills, finality*

La sf. sec. XX–înc. sec. XXI, printre imperati­vele societății contemporane în domeniul educației figurează adaptarea *sistemelor de educație și formare profesională* la cerințele actuale: centrarea învățământului pe competențe, formarea personalității active, conștiente, capabile să-și asume responsabilități de soluționare a problemelor statului, de modelare a propriului traseu de dezvoltare intelectuală și profesională.

Problema enunțată se află în centrul atenției unui șir de organizații internaționale, precum ONU, UE, Consiliul Europei, Parlamentul European, a instituțiilor de nivel național și internațional. Procesul de educație, instruire și formare profesională, pe de o parte, și încadrarea în câmpul muncii, pe de altă parte, sunt recunoscute drept părți integrante ale politicilor economice și sociale ale

statelor. Or, legătura domeniului de educație cu cel de angajare în câmpul muncii pot contribui la dezvoltarea unei societăți durabile și competitive.

Tânărul specialist trebuie să posede nu doar competențe de înțelegere, cunoaștere, dar și de aplicare. Mai mult, sunt importante competențele sociale (relaționarea într-un mod adecvat cu alte persoane, cooperarea și colaborarea în cadrul unui grup), civice (cunoașterea și aplicarea principiilor democrației, justiției). Specialiștii trebuie să dețină abilități de analiză, sinteză, care pot fi dezvoltate pe parcursul vieții. Subliniem în acest context rolul Consiliului European, care, în cadrul întrunirii de la Lisabona din anul 2000, a decis elaborarea unui Cadru European care a definit „noile competențe de bază” pentru învățarea pe tot parcursul vieții²²⁴. Cadrul de referință european stabilește opt competențe-cheie, care combină cunoștințele, competențele și aptitudinile necesare pentru dezvoltarea personală, pentru cetățenie activă, incluziune socială și accesul pe piața muncii²²⁵. Printre acestea menționăm: comunicarea în limbi străine; competențe matematice și competențe de bază în știință și tehnologie; competențe digitale; a învăța să înveți; competențe sociale și civice; spiritul antreprenorial etc.

În acest context, pentru realizarea dezideratelor expuse mai sus, în învățământul preuniversitar și în cel superior, discipline precum cele filosofice, politice, economice își aduc din plin contribuția. Datorită competențelor dezvoltate de disciplinele menționate, tânărul va fi capabil să: răspundă adecvat la provocările timpului; reflecteze critic asupra lumii și își va găsi rolul/utilitatea sa în societate; rezolve probleme pe baza relaționării cunoștințelor din diferite domenii; manifeste o conduită bazată pe inteligență, principii morale, care va determina respectul celor din jur, asigurând prestigiul omului în societate; evalueze intelectul propriu prin autoperfecționare, cunoștințe sigure despre viață, comprehensiunea realistă a ambianței umane etc.; dezvolte competențe funcționale esențiale pentru reușita socială; cultive expresivitate și sensibilitate, în scopul împlinirii personale și a promovării unei vieți de calitate; contribuie la formarea autonomiei morale.

Un rol deosebit în instruirea tânărului specialist îi revine filosofiei. Prin esența sa, filosofia este orientată spre universal și se realizează prin concepte de maximă generalitate, care constituie fundamentul științei, eticii, esteticii, religiei. Etimologic, filosofia înseamnă „dragoste de înțelepciune”. Atât dragostea, cât și înțelepciunea sunt cele care ne fac să fim diferiți de regnul animal. Filosofia în calitate de domeniu de cunoaștere îl ajută pe individ să devină cel care ar trebui să fie – om. Filosofia reflectă caracteristicile fundamentale ale existenței umane. Ea

²²⁴ Competențele-cheie pentru Educația pe tot parcursul vieții - Un cadru de referință european, noiembrie 2004, Grupul de lucru B „Competențe cheie”, Implementarea programului de lucru „Educație și instruire 2010”, Comisia Europeană.

²²⁵ Recomandarea 2006/962/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind competențele cheie pentru învățare pe tot parcursul vieții, OJ L 394, 30.12.2006.

învață a cugeta, a lua atitudine față de oameni, evenimente, lucruri, fapte prin prisma celor mai înalte criterii și norme ale culturii spirituale. Ea invocă de la om cunoașterea de sine, descoperirea propriei valori universale. Stimulează eforturile de căutare neîntreruptă a binelui, a adevărului. Filosofia oferă modele de viață demnă, repere și critici valorice. Ea ne învață să avem o atitudine cognitivă, deschisă față de existență, pune întrebări și consideră că răspunsurile nu sunt definitive. Astfel, disciplina este necesară fiecărui individ, deoarece niciun om nu se poate lipsi de ideile și reprezentările care reflectă atitudinea lui față de lume și a lumii față de el ca personalitate. Orice intelectual trebuie să aibă o pregătire filosofică care l-ar ajuta să pătrundă mai adânc în esențele specialității sale²²⁶.

O altă disciplină care contribuie plenar la educarea și formarea tinerilor profesioniști în perioada democratizării societății este Știința politică. Politologia sau știința politică este disciplina care se ocupă de studierea politicii în toate manifestările ei (politicii interne-externe; economice, diplomatice, militare, educaționale, naționale, regionale, mondiale), a relațiilor politice, a conflictelor politice, a mecanismului de constituire și funcționare a puterii politice. Prin prisma disciplinei, se propun pentru analiză și dezbatere critică teorii politice precum cea a statului de drept, a pluralismului politic, a egalității în fața legii, a echității sociale, genezei națiunii (primordialistă, constructivistă), a elitelor politice, teoria legii de fier a oligarhie etc. Prin intermediul științelor politice se analizează avantajele și dezavantajele regimurilor politice (democratice și nedemocratice), rolul liderilor și a elitelor, clasificarea și diferențierea statelor în bază de diverse criterii (forma de guvernare, structura administrativ-teritorială, funcționarea instituțiilor politice). Prin analiza diferitor subiecte sensibile și prin crearea situațiilor de problemă, tinerii sunt motivați să caute soluții la imperativele vieții, să contribuie la construirea statului de drept, să depășească consecințele trecutului istoric nefast. Prin studierea politologiei se dezvoltă cetățeanului o cultură și o conștiință politică civică, activă, cu viziuni moderne/personale asupra proceselor politice naționale și internaționale²²⁷.

Importanța studierii Teoriei economice decurge din rolul economicului în societatea contemporană. Abilitățile economice sunt necesare astăzi nu numai specialiștilor în economie, ci și tuturor cetățenilor antrenați direct sau indirect în diverse activități în calitate de consumator sau producător. Actualmente, cunoștințele economice au devenit parte indispensabilă a culturii umane. Or, competențele economice căpătate prin concursul educației economice reprezintă achizițiile principale ale omului. Ele au caracter cognitiv-teoretic și aplicativ și sunt

²²⁶ Sergiu Roșca. *Rolul filosofiei în instruirea viitorilor pedagogi*. În: *Dimensiuni axiologice în formarea viitorilor pedagogi*. Chișinău: UPSC, 2007, p. 4-19; *Введение в философию*. Учебник в двух томах. Москва: Издательство политической литературы, 1989.

²²⁷ Bogdan Țirdea, Larisa Noroc. *Politologie. Curs de prelegeri*. Ed. III. Chișinău: Elan Poligraf, 2014, 360 p.

valorificabile prin abilitatea de a desfășura diverse activități practice cu caracter economic și de a obține rezultatele scontate. Formarea unei gândiri economice active și logice se asigură prin studierea metodelor de reglementare statală a economiei de piață, a funcțiilor economice ale statului și a instrumentelor politicii economice. Fiind realizată corect și sistematic, educația economică creează o gândire economică elementară proprie, caracterizată prin spirit întreprinzător, soluționare creativă a problemelor, inițiativă, responsabilitate, atitudine conștientă față de bunurile sociale și personale, față de muncă și de valorile general-umane²²⁸.

Fiecare dintre cele trei discipline este definită de obiectul de studiu, modul de gândire și metode specifice de cercetare, totuși problemele lumii actuale sunt complexe și necesită o abordare interdisciplinară a științelor socioumane. *Interdisciplinaritatea* rezultă din procesul de combinare și integrare a diferitor discipline, împreună cu metodologiile și ipotezele lor de lucru. Aplicarea interdisciplinarității în știință/educație rezultă din necesitatea depășirii specializării excesive a științelor, care împiedică investigarea/înțelegerea în profunzime a fenomenelor complexe²²⁹.

Predarea conținuturilor din perspectiva interdisciplinară are avantaje multiple: acumularea de informații ce pot fi aprofundate în anii următori; descoperirea unor necunoscute ale temei în discuție; corelarea limbajelor diferitor discipline; economisirea de timp de învățare conform raportului între cantitatea de cunoștințe și volumul de învățare. La acestea se adaugă și avantajele vizând formarea personalității tânărului prin dezvoltarea abilităților: intelectuale, emoționale, sociale, estetice și fizice. Transdisciplinaritatea este privită ca o formă superioară a interdisciplinarității și presupune concepte, metodologie și limbaj care tind să devină universale (modelizarea, teoria sistemelor, a informației etc.). De asemenea, presupune descoperirea unor noi câmpuri de investigație, fiind centrată pe viața reală cu multiplele ei probleme.

Din această perspectivă, științele socioumane relaționează cu un șir de alte discipline, cu rezultatele obținute de acestea. Potrivit „arborelui științelor” prezentat încă în perioada modernă de R. Descartes, trunchiul este reprezentat de filosofie, iar ramurile constituie diverse alte științe. În același context, filosofia studiază începutul lumii și, prin urmare, oferă ocazia de a prezenta cunoștințele complexe în ansamblu. Nu este întâmplător apelul lui Descartes de a studia „toate științele împreună” – există o bază ontologică în unitatea internă obiectivă a

²²⁸ Valentin Rusnac. Importanța studierii teoriei economice în formarea cadrelor pedagogice. În: *Dimensiuni axiologice în formarea viitorilor pedagogi*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2007, p. 91-97.

²²⁹ Gheorghe Zaman, Zizi Goschin. *Multidisciplinaritate, interdisciplinaritate și transdisciplinaritate: abordări teoretice și implicații pentru strategia dezvoltării durabile postcriză*. În: *Economie teoretică și aplicată*, 2010, Vol. XVII, Nr. 12(553), p. 13

științelor, iar „tot ce este accesibil cunoașterii umane se întâmplă succesiv”²³⁰. Prin urmare, filosofia apare ca o știință interdisciplinară, deși Descartes nu a folosit această determinare, și „decalajul” între discipline nu este fatal, deoarece toate sunt unite datorită unui trunchi comun.

Interferența dintre filosofie și pedagogie a contribuit la apariția domeniului „filosofia educației”. Filosofia oferă pedagogiei fundamentul teoretic și metodologia generală de cercetare asupra lumii în general și a omului în particular. Relația dintre *filosofie și etică, estetică și artă* este reflectată în analiza valorilor morale, estetice, a frumosului și artei, care formează conștiința armoniei dintre intelect și imaginație; *filosofia și istoria* vizează ambele valorile filosofice abordate din perspectivă istorică; *filosofia și religia* – valorile moral-spirituale, credința religioasă; *filosofie și știința* – metodele și paradigmele cercetării în diverse contexte sociale; *filosofia* oferă *pedagogiei* elemente de fundamentare teoretică și de metodologie generală de cercetare asupra lumii, deci și a omului. Relația dintre filosofie și pedagogie a contribuit la apariția filosofiei educației (pedagogia filosofică), iar relația *filosofie și analiza proceselor psihice* a desprins o ramură foarte importantă – psihologia²³¹; *filosofia și societatea* a dus la constituirea sociologiei prin preluarea unor ipoteze și interpretări filosofice ale socialului și continuarea eforturilor de realizare a unor cunoașteri cât mai autentice a unei realități sociale; *filosofia și lingvistica* au dat naștere filosofiei limbajului, care se ocupă de natura generală a limbajului și de relația cu lumea și spiritul uman care percepe realitatea și o descrie prin limbaj.

În același context, politologia se află în relații de interdependență cu un șir de alte științe sociale: istoria politică, filosofia politică, geopolitica, psihologia politică, istoria statului și dreptului, sociologia etc. Prin urmare, politicul este cercetat din diferite unghiuri de vedere, iar rezultatele cercetărilor sunt utilizate atât de politologie în cercetarea segmentului politic, cât și de alte discipline politice, contribuindu-se la o analiză detaliată și profundă a societății. Conexiunea interdisciplinară dintre politologie și alte științe generează noi domenii științifice (antropologia politică, cibernetica politică, managementul politic, etica politică etc.), teorii și abordări științifice²³². Acest raport impune precizarea elementelor comune dintre politologie și științele politice de ramură, dar îndeosebi a semnelor de distincție, de individualitate.

²³⁰ Рене Декарт. *Рассуждение о методе*. В: Рене Декарт. *Избранные произведения*. Москва: Госполитиздат, 1950; Sergiu Roșca. *Din istoria gândirii filosofice*. Chișinău: Academia de Administrare Publică pe lângă guvernul RM, 1998, 113 pp.

²³¹ Sergiu Roșca. *Rolul filosofiei în instruirea viitorilor pedagogi*. În: *Dimensiuni axiologice în formarea viitorilor pedagogi*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2007, p. 4-19.

²³² Valeriu Efremov. *Politologie: Știință și disciplină de studiu: Materiale metodologice instructiv-educative*. Chișinău: Pontos, 2010.

Știința economică, la rândul său, este deschisă către alte științe. Subiecte complexe, cum ar fi inflația, piața forței de muncă, creditul sau piața schimburilor valutare, necesită diferite abordări care combină economia, matematica, geografia, politica, sociologia, biologia, fizica și altele²³³. Interdisciplinaritatea în științele economice nu doar oferă perspective noi în cercetarea fenomenelor, ci chiar dezvoltă noi discipline științifice: relația dintre științele fizice și economie, au generat așa-numita disciplină – *econofizica* (Econophysics) – ca domeniu de cercetare care aplică teoriile și metodele din fizică în soluționarea unor probleme economice, îndeosebi, în domeniile incertitudinii, proceselor stocastice ale dinamicii neliniare și piețelor financiare; la intersecția dintre economie și sociologie a apărut *sociologia economică*. În cercetarea realității, sociologia economică examinează fenomenele de pe pozițiile mecanismului social al dezvoltării economiei. Se atestă și interdisciplinaritatea unor sfere învecinate, cum ar fi economia și geografia, constituindu-se o disciplină nouă, *geoeconomia*, iar filosofia și economia au generat *filosofia economică* ²³⁴.

Studiile interdisciplinare permit să fie soluționate problemele științifice apărute, favorizează să fie explicate și prognozate unele evenimente și fenomene, care, fără interacțiunea cu alte științe, nu s-ar fi produs; deschid căi pentru elaborarea unor noi metode și abordări, pentru determinarea sarcinilor prioritare în cercetare.

În concluzie, științele social-umanistice constituie baza științifică a dirijării societății, iar rolul lor este net superior în perioada actuală. Problema principală o constituie formarea omului ca ființă socială, corespunzând anumitor cerințe condiționate de noua organizare socială, științific argumentată, în care are loc formarea omului ca individ al societății. Competențele educaționale acumulate vor permite integrarea eficientă a omului în societate, completivitatea lui pe piața muncii și i-ar răspunde interesului de satisfacție. Promovarea interdisciplinarității/transdisciplinarității în învățământ va facilita înțelegerea realității de pe poziții de sistem, formarea unei gândiri integratoare, flexibile și creatoare.

Bibliografie selectivă:

1. Bogdan Țirdea, Larisa Noroc. *Politologie*. Curs de prelegeri. Ed. III. Chișinău: Elan Poligraf, 2014, 360 p.
2. Competențele cheie pentru Educația pe tot parcursul vieții - Un cadru de referință european, noiembrie 2004, Grupul de lucru B „Competențe-cheie”, Implementarea programului de lucru „Educație și instruire 2010”, Comisia Europeană.

²³³ Gheorghe Zaman, Zizi Goschin. Multidisciplinaritate, interdisciplinaritate și transdisciplinaritate: abordări teoretice și implicații pentru strategia dezvoltării durabile post-criză. În: *Economie teoretică și aplicată*, 2010, Vol. XVII, nr. 12 (553), p. 3-20.

²³⁴ *Ibidem*.

<https://www.google.com/search?ei=xswdXZeyBIT4wQLakLOQBw&q=Competen%C5%A3ele+cheie+pentru+Educa%C5%A3ia+pe+tot+parcursul+vie%C5%A3ii> (accesat la 05.07.2019)

3. Gheorghe Zaman, Zizi Goschin. *Multidisciplinaritate, interdisciplinaritate și transdisciplinaritate: abordări teoretice și implicații pentru strategia dezvoltării durabile postcriză*. În: *Economie teoretică și aplicată*, 2010, Vol. XVII, Nr. 12(553), p. 13.
4. Recomandarea 2006/962/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind competențele cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții, OJ L 394, 30.12.2006.
5. Sergiu Roșca. *Din istoria gândirii filosofice*. Chișinău: Academia de Administrare Publică pe lângă guvernul RM, 1998, 113 pp.
6. Sergiu Roșca. *Rolul filosofiei în instruirea viitorilor pedagogi*. În: *Dimensiuni axiologice în formarea viitorilor pedagogi*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2007.
7. Valeriu Efremov. *Politologie: Știință și disciplină de studiu: Materiale metodologice instructiv-educative*, Chișinău: Pontos, 2010.
8. Рене Декарт. *Рассуждение о методе*. În: Декарт Рене. *Избранные произведения*. Москва: Госполитиздат, 1950.
9. *Введение в философию*. Учебник в двух томах. Москва: Издательство политической литературы, 1989.